

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติของวัดพระเชตุพนวิมลมัง
คลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานครในทศวรรษ 2570¹

Factors Affecting Effectiveness of Propagate Buddhism Management by Mahachat Preaching of Wat
Phra Chae Tu Pone Vimom Mangkaram, Phra Nakorn District, Bangkok Metropolis in 2030's

พระมหาพงษ์เทพ ปากโร (ลือประเสริฐ)²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยในการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านการเทศน์มหาชาติของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในทศวรรษ 2570 และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านการเทศน์มหาชาติของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในทศวรรษ 2570 โดยใช้การสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (in-depth interview) มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 9 คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 2 กลุ่ม ๆ ละ 6-8 คน และการวิจัยค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) แนวคิด ทฤษฎี การบริหารจัดการ และประสิทธิผล และข้อมูลทั่วไป การเทศน์มหาชาติเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การตรวจสอบความถูกต้อง การประเมินผล และการตีความและการสรุปผลการวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติทำให้ประชาชนได้การรับรู้ เข้าใจศีลธรรม และจริยธรรม ของพระพุทธศาสนาได้ในทศวรรษ ที่ 2570

Abstract

This research is a qualitative research with the objectives to study management factors affecting the effectiveness of Buddhism propagation through Mahachat sermons at Phra Chetuphon Wimonmangkalaram Temple, Phra Nakhon District, Bangkok in the 2027 decade and to study problems. and administrative obstacles affecting the effectiveness of Buddhism propagation through the Mahachat sermon at Wat Phra Chetuphon Wimonmangkalaram, Phra Nakhon District, Bangkok in the 2020s by using in-depth interviews. Informants, 9 people, focus groups, 2 groups of 6-8 people each, and documentary research on concepts, theories, management and effectiveness. and general information The Mahachat Sermon is a tool for gathering information. Data analysis uses validation, evaluation, and

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าอิสระเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานครในทศวรรษ 2570

² นักศึกษาปริญญาโท โครงการทวิปริญญาโทหลักสูตรทวิปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ คณะรัฐศาสตร์และคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

interpretation and conclusion analysis. The results of the research showed that the propagation of Buddhism through the sermons in Mahachat made people aware and understand the morality and ethics of Buddhism in the 25th decade. 70

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การเทศน์มหาชาติ เป็นประเพณีของไทยมาแต่โบราณกาล คือ ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การเทศน์มหาชาติมีการจัดเป็นประจำทุกปี ในระหว่างเดือน 11 เดือน 12 หรือเดือน 1 (เดือนอ้าย) ในปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสม บางแห่ง นิยมทำกันหลังออกพรรษาพ้นหน้ากฐินไปแล้ว อาจทำในวันขึ้น 8 ค่ำกลางเดือน 12 หรือในวันแรม 8 ค่ำก็ได้ ซึ่งในช่วงนี้ น้ำเริ่มลดและข้าวปลาอาหารกำลังอุดมสมบูรณ์ จึงพร้อมใจกันทำบุญทำทานและเล่นสนุกสนานรื่นเริง แต่ในภาคอีสานนั้น นิยมทำกันในเดือน 4 เรียกว่า "งานบุญผะเหวด" ซึ่งเป็นช่วงที่เสร็จจากการทำบุญลานเอาข้าวเข้ายุ้ง ในภาคกลาง บางท้องถิ่นทำกันในเดือน 5 ต่อเดือน 6 ก็มี งานเทศน์มหาชาตินั้นจะทำในกาลพิเศษจะทำในเดือนไหนก็ได้ไม่จำกัดฤดูกาล บางแห่งนิยมทำในเดือน 10

มหาชาติเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระเวสสันดรอันเป็นพระชาติสุดท้ายของพระบรมโพธิสัตว์ ก่อนที่จะมาประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะและออกบวชจนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งการเทศน์มหาชาตินั้นประกอบด้วยพระคาถาภาษาบาลี จำนวน 1,000 พระคาถา ลักษณะการเทศน์เรียกว่า เทศน์คาถาพัน หรือเทศน์มหาชาติ มหาชาติทั้ง 13 กัณฑ์ ได้มีการแต่งเป็นร้อยยาวด้วยท่วงทำนองอันเพราะฟัง และการเทศน์แต่ละกัณฑ์ ก็จะมีท่วงทำนองที่แตกต่างกันออกไปเมื่อการเทศน์มหาชาติแต่ละกัณฑ์จบลงก็จะมีปี่พาทย์ประโคมเพลงประจำกัณฑ์รับกัณฑ์เทศน์ด้วย การเทศน์มหาชาตินั้น เป็นการสั่งสอนคนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์ และมิใช่ประโยชน์ รู้จักให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา และเป็นการสรรเสริญพระเกียรติคุณขององค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สมัยที่พระองค์สวयพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์พระนามว่า เวสสันดร ในพระชาติสุดท้ายก่อนที่จะได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ โดยที่พระเวสสันดรทรงบำเพ็ญทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา กล่าวคือ ทรงบำเพ็ญทาน ด้วยการพระราชทานวัตถุสิ่งของแก่ชาวเมือง พระราชทานช้างปัจจัยนาเคนทร์แก่พราหมณ์ชาวเมืองกาลิงคะ พระราชทานพระชาติและพระกัณฑ์ ซึ่งเป็นพระโอรส และพระธิดาแก่พราหมณ์ชุก พระราชทานพระนางมัทรีซึ่งเป็นพระมเหสีแก่ท้าวสักกะ พระเวสสันดรทรงรักษาศีล รักษาคำสัตย์ คือ เมื่อพระองค์ตรัสว่าจะพระราชทานสิ่งใดแล้ว พระองค์ก็พระราชทานสิ่งนั้นดังที่ตรัสไว้ พระเวสสันดรได้เจริญภาวนาด้วยการเสด็จออกผนวช เจริญภาวนาอยู่ ณ เขาเวทก ทรงสละความเป็นอยู่อย่างกษัตริย์แล้วดำรงพระชนม์ชีพอย่างนักบวช จึงทำให้คนส่วนใหญ่ที่ได้ฟังเทศน์มหาชาติแล้วมีอุปนิสัยจิตใจอ่อนโยน มีศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนา ยินดีในการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาตามพระจริยาวัตรของพระเวสสันดร นั่นคือ สามารถทำให้ความเห็นแก่ตัว หรือความยึดมั่นถือมั่นว่า “นั่นเรา นั่นของเรา” ค่อย ๆ เบาลงลง จนกระทั่งหมดสิ้นไปในที่สุด

จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไปอย่างมากในยุคปัจจุบันส่งผลต่อชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองวัฒนธรรม และเทคโนโลยี การที่ประเทศไทยได้พัฒนาความเจริญทางด้านวัตถุ มากขึ้น การมีสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อสนองความสะดวกสบาย เป็นผลทำให้สถาบันพระพุทธศาสนาที่เคย เป็นศูนย์กลางของสังคมชนบทเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน ของชุมชนจึงเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบพึ่งพาตนเองเป็นสังคมบริโภคนิยม การพึ่งพิงทางจิตใจและการ สงเคราะห์ที่เกื้อหนุนเริ่มลดความสำคัญลง เกิดความเสื่อมถอยทางด้านศีลธรรมและจริยธรรมแก่ผู้คนใน ชุมชนทำให้ผู้คนในชุมชนเริ่มเห็นห่างจากวัดมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ตามมา การที่จะทำให้วัด กลับมาเป็นศูนย์กลางชุมชนเช่นเดิมนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่วัดแต่ละแห่งจะต้องช่วยกันพัฒนาทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้น ๆ พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำที่มี บทบาทมากในอดีต หรือแม้กระทั่งในปัจจุบันในด้านการเป็นผู้นำทางด้านจิตใจ จึงต้องรับภาระด้านนี้ ร่วมกับผู้นำชุมชน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติ โดยพระสงฆ์ผู้มี หน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนามีความเข้าใจเรื่องการบริหารจัดการหรือไม่อย่างไร สำหรับประเทศไทยในปี 2561 พบว่ามีประชาชนจำนวน 2,082 คน ไม่มีศาสนา (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) ออนไลน์) จากสัดส่วนตัวเลขมีแนวโน้มที่จะมีมากขึ้น และยังมีลัทธิหรือแนวคิดต่างๆ เกิดขึ้นทุกวัน นอกจากนี้ยังมีประชาชนส่วนหนึ่งที่อาศัยอยู่ต่างประเทศที่มีแนวโน้มจะเปลี่ยนศาสนา หรือ มีความสนใจ ในพระพุทธศาสนาน้อยลง ทั้งนี้ จะมีแนวทางเพื่อนำการเทศน์มหาชาติเป็นเครื่องมือสำคัญในการสั่งสอน ศีลธรรม และจริยธรรมที่กำลังเสื่อมถอยในสังคมไทยซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาได้มาก น้อยเพียงไร เพื่อให้ประชาชนหันมาให้เห็นดีเห็นงาม หรือมีความเห็นคล้อยตาม หันมานับถือมากขึ้น ประชาชนที่เข้าฟังการเทศน์มหาชาติรับรู้และ เข้าใจศีลธรรมและจริยธรรมของพระพุทธศาสนามากขึ้น หรือไม่อย่างไร เพื่อเป็นการส่งเสริมการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการ เผยแพร่พุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศให้เจริญรุ่งเรือง และวิธีการบริหารจัดการอย่างไร เพื่อทำ ให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติ พร้อมทั้งมีแนวทางในการพัฒนาการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาโดยการเทศน์มหาชาติในทศวรรษ 2570 ได้อย่างไรบ้าง มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง

คำถามในการวิจัย

1. การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานครในทศวรรษ 2570 มีลักษณะอย่างไร
2. การจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในทศวรรษ 2570 มีประสิทธิผลหรือไม่อย่างไร
3. มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเขต พระนคร กรุงเทพมหานครในทศวรรษ 2570

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

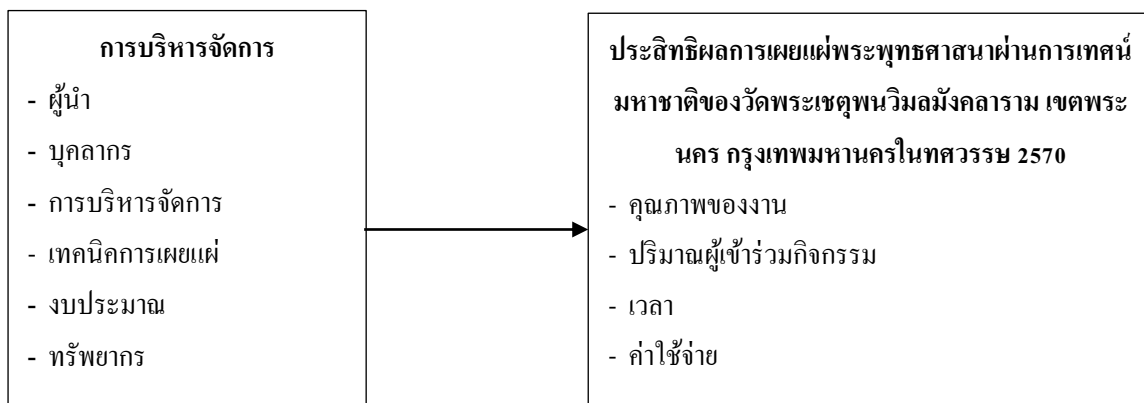
1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในทศวรรษ 2570
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในทศวรรษ 2570
3. เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเขต พระนคร กรุงเทพมหานคร ในทศวรรษ 2570

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในทศวรรษ 2570 ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีรวมทั้งรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติ และนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีเนื้อหาประกอบไปด้วย

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ
2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการ
3. ทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
4. แนวคิดเกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติ
5. ข้อมูลทั่วไปของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
8. กรอบแนวความคิด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในทศวรรษ 2570 โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย

1) การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ซึ่งผู้วิจัยจะลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และดำเนินการตรวจสอบข้อมูลด้วยการใช้คำถามเดียวกันหลาย ๆ คน ทำการเปรียบเทียบคำตอบกับข้อมูลที่ได้

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งผู้วิจัยจะรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ โดยผู้ศึกษาจะทำหน้าที่ในการดำเนินการสนทนากลุ่ม (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง

3) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความวิชาการ รายงานการสัมมนาและงานวิจัยต่าง ๆ

2. ประชากร และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1) ประชากร คือ พระภิกษุสงฆ์ในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ฆราวาสที่อุปถัมภ์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม พระสงฆ์ที่ปกครองวัดในกรุงเทพมหานคร ข้าราชการสำนักพระพุทธศาสนาที่ดูแลวัดและพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร ข้าราชการสำนักงานเขตพระนคร

2) พื้นที่การศึกษา ศึกษาเฉพาะประชาชนในเขต พระนคร กรุงเทพมหานคร

3) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ การสัมภาษณ์ (in-depth-interview) กำหนดผู้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

1. พระธรรมวชิราจารย์, รศ.ดร. รองเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร, เจ้าอาวาสวัดสุวรรณาราม
2. พระเทพวิสุทธิดิลก, เจ้าอาวาสวัดสามพระยา
3. พระเทพชิววาที, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวิหาร
4. พระมงคลธรรมภาณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง
5. พระครูพิมลธรรมภาณ ดร. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร
6. พระครูศรีธรรมประสิทธิ์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหลักสี่ พระอารามหลวง
7. พระครูวิสุทธิธรรมประสิทธิ์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหลักสี่ พระอารามหลวง
8. พระมหาสมชาย สุนติกโร รองเจ้าคณะอำเภอบางพลี เจ้าอาวาสวัดเปรมประชา
9. นายปราโมทย์ เมืองสังข์ : ประชาชน
10. นายวีระชญา วีระคำ : ประชาชน
11. นายคณิตพงศ์ พิมมีลา : ประชาชน
12. นายสุธีร์ เครือวรรณ : ประชาชน

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) Focus group interview แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- กลุ่มที่ 1
1. พระเทพวชิรวาที, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
 2. พระครูศรีธรรมประสิทธิ์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหลักสี่ พระอารามหลวง
 3. พระมหากรวิก อหีสโก, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม
 4. พระมหาจรรุวัฒน์ วัดเวฬุวนาราม
 5. พระปลัดวิทยา วิสุทธาจาโร วัดเทพากร
 6. นายปราโมทย์ เมืองสังข์
 7. นายสุธีร์ เกรื่อวรรณ

- กลุ่มที่ 2
1. พระมงคลธรรมภณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง
 2. พระครูวิสุทธีธรรมประสิทธิ์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหลักสี่ พระอารามหลวง
 3. พระมหาโสภณ สุธีโร วัดเวฬุวนาราม
 4. พระมหาสมชาย สนุดิกโร รองเจ้าคณะอำเภอบึงสามพัน เจ้าอาวาสวัดเปรมประชา
 5. นายวิรัชญา วีระคำ
 6. นายคณิตพงศ์ พิมมีลาย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาทฤษฎีหลักการกฎเกณฑ์และแนวคิดจากเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีลักษณะใกล้เคียงกันเพื่อนำข้อมูลต่างๆมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. วิเคราะห์วัตถุประสงค์เนื้อหาและโครงสร้างของการวิจัยเพื่อกำหนดแนวทางและกำหนดขอบเขตในการออกแบบสอบถาม
3. สร้างแบบสัมภาษณ์(In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group interview) โดยเชิญผู้เกี่ยวข้องมาร่วมกันสนทนาซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยการสังเกตพฤติกรรมจากประสบการณ์โดยตรงของผู้เข้าร่วม ซึ่งผู้ศึกษาจะเป็นผู้เปิดประเด็นการพูดคุยต่าง ๆ นั้นเอง
4. บันทึกภาพและเสียงขณะสัมภาษณ์ รวมทั้งจัดเตรียมสมุดจดบันทึกการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบ โดยจะต้องขออนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลหลักในการบันทึกภาพและเสียงก่อน หากไม่ได้รับอนุญาตจะพยายามใช้วิธีการจดบันทึกและจำเพื่อนำมาเรียบเรียงเขียนในรูปแบบงานวิจัยต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. หนังสือทั่วไป ได้แก่ ตำรา คู่มือ เอกสารประกอบการบรรยายรวมถึงเอกสารทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ เป็นต้น
2. หนังสืออ้างอิง ได้แก่ สารานุกรม พจนานุกรม เป็นต้น
3. งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นงานที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้น ๆ อย่างละเอียด
4. เอกสารราชการต่าง ๆ เช่น นโยบาย กฎระเบียบ พระราชบัญญัติ ประกาศ คำสั่ง เป็นต้น

5. จากการสัมภาษณ์ (in-depth-interview) ของผู้ให้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนที่สำคัญในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะ วิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์นั้น เป็นวิธีการสร้างข้อสรุปจากข้อมูลจำนวนหนึ่ง ซึ่งผู้วิเคราะห์ ข้อมูลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการวิจัยการวิเคราะห์ข้อมูลควรมีความรู้ในเรื่องแนวคิด ทฤษฎี มีความรู้จริงด้วยตนเอง สามารถสร้างข้อมูลสรุปผล เป็นกรอบแนวทางคิดที่ชัดเจน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลในการสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึกที่รอบด้านเพื่อให้การอธิบายได้มาซึ่งการแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องนุ่มลึกมากที่สุด โดยเน้นการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

การพรรณนาเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงที่พบจากกลุ่มต่าง ๆ โดยเทคนิคที่นำมาใช้ คือ การวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลประกอบข้อเท็จที่เกิดขึ้นในแต่ละกลุ่ม โดยการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ในเบื้องต้นไปพร้อม ๆ การเก็บข้อมูล โดยแต่ละครั้งที่ทำการเก็บข้อมูลมีการบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด และนำมาจัดเป็นหมวดหมู่แยกประเภท โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนามกับข้อมูลจากเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสรุปเพื่อหาข้อมูลที่เหมาะสม จากนั้นนำเสนอรายงานผลการวิจัยด้วยการพรรณนา วิเคราะห์และนำผลวิเคราะห์ไปใช้ในขั้นตอนอื่นต่อไป

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในทศวรรษ 2570 สรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้

ปัจจัยในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ผู้นำ คือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้นำในการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติ จะต้องทำหน้าที่ในการเป็นผู้ควบคุมจัดงานจะต้องมีการนำหลักการ บริหารมาบูรณาการในการจัดงาน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดหาบุคลากรที่เหมาะสมมาปฏิบัติงาน การอำนวยความสะดวก การรายงาน การงบประมาณ นั้นหมายความว่า ผู้นำในการบริหารจัดการเพื่อเผยแผ่ศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติ ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร ต้องทำหน้าที่ในการบริหารจัดการวางแผน ควบคุมอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้เกิดกิจกรรมขึ้น

บุคลากร ในการจัดการเทศน์มหาชาติ มีการแบ่งงานการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ คือ มีการแบ่งงานตามความรู้ ความสามารถของบุคลากรภายในวัด โดยแบ่งหน้าที่ออกเป็นแต่ละฝ่าย และผู้ที่จัด จะต้องแบ่งงานคอยควบคุม งานแต่ละแผนกให้เรียบร้อย โดยมีการประชุมเตรียมงาน ประชุมแบ่งแผนกงานอย่างชัดเจน ในการดำเนินการเทศน์มหาชาติ พระเชตุพนวิมลมังคลาราม มีทั้งบุคลากรภายในวัด

นอกจากนั้นยังประกอบไปด้วยผู้รับจ้างจากภายนอก ซึ่งแต่ละส่วนจะต้องเกี่ยวข้องกับโดยเฉพาะผู้ร่วมงาน ร่วมปฏิบัติงานและดำเนินการไปด้วยกัน

การจัดการ องค์ประกอบของการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติ ประกอบไปด้วย การมีวัตถุประสงค์ ที่แน่นอนโดย การบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อสอนให้คนรู้จักทำความดี ประกอบกรรมดี รู้จักการบำเพ็ญบุญ การลดความตระหนี่ในใจ ลดความเห็นแก่ตัว ทำให้ไม่ยึดติดกับสิ่งที่เป็นรูป รส กลิ่น เสียง ที่เป็นอนิจจัง จดับคุณลากรที่เหมาะสมกับงาน มองคนที่ความสามารถ การสร้างคุณค่าให้แก่ ประชาชน ตอบสนองความต้องการของประชาชน และเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในทางพุทธศาสนาอย่างมั่นคง และถาวร ตลอดไป

เทคนิคการเผยแพร่ ปัจจุบันที่ประเพณีการเทศน์มหาชาติมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านรูปแบบการเทศน์ และด้านวรรณกรรมเป็นไปในลักษณะประยุกต์ จากมหาชาติ เป็น มหาชาติประยุกต์ มหาชาติ ทรงเครื่อง และมหาชาติหางเครื่องนั้น มองในแง่สรรค์สร้างก็จัดว่าดี เป็นการเร้าความสนใจผู้ฟัง โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ หรือวัยรุ่นที่ยังพอใจความสนุกสนาน เพลิดเพลินมากกว่าสาระของเรื่อง ให้หันมาใส่ใจในประเพณีการเทศน์มหาชาติ ซึ่งมีคุณค่า หลายด้าน อาทิ รสไพเราะ ของถ้อยคำสำนวนนวนภาษาที่ปรากฏใน กัณฑ์มหาพน และกัณฑ์มัทรี ความฉลาดน่ารักแบบเด็กๆ ในกัณฑ์กุมาร และอื่นๆ” ดังนั้น รูปแบบการเทศน์มหาชาติขึ้นอยู่กับความชอบของแต่ละบุคคล ซึ่งการเทศน์ในแต่ละเทคนิคหรือท่วงทำนองที่แตกต่างกัน แต่ยังคงไว้ซึ่งเนื้อหาที่สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและหลักแนวคิดที่สอดคล้องตามคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยรูปแบบการเทศน์มหาชาติทั้งแบบเรียงกัณฑ์และแบบประยุกต์ ล้วนให้ ประโยชน์แก่ผู้ฟังทั้งสิ้น

งบประมาณ งบประมาณในการจัดการเทศมหาชาติของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามส่วนใหญ่ จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ซึ่งมีผ่านมาได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ หน่วยงานการศึกษา ประชาชนที่มีจิตศรัทธา รวมถึง มีการได้รับเชิญให้ไปเทศน์นอกสถานที่ด้วย ซึ่งในการบริหารจัดการงบประมาณในแต่ละครั้ง จะพิจารณาถึงความเหมาะสม การใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ

ทรัพยากร

เวลา ในการจัดการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ได้มีการบริหารจัดการเวลาตามความเร่งด่วน โดยแยกแยะให้ชัดเจน โดยมีการจัดทำบัญชีรายชื่องานเก่า งานใหม่ งานที่ไม่คาดคิด และงานที่เกิดขึ้นเป็นประจำ โดยทั้งหมดมีการควบคุมกำกับการทำงานให้สอดคล้องกับแผนงานที่กำหนดไว้

สถานที่ การจัดการเรื่องสถานที่ที่มีการตกแต่งบริเวณ พิธีให้มีบรรยากาศคล้ายอยู่ในบริเวณป่า ตามท้องเรื่องเวสสันดรชาดก โดยนำ ต้นกล้วย ต้นอ้อย และกิ่งไม้ มาผูกตามเสา และบริเวณรอบๆ ธรรมชาติประดับธงทิว และราวตี ฉัตร ตามสมควร

ความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ เนื่องจากวัดไม่ได้มีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดหาและการดำเนินการเกี่ยวกับเครื่องเสียง การจัดหาซ่อมแซมอุปกรณ์ ทางวัดจึงมีการจัดหาผู้รับเหมาที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ ให้มาดำเนินการแทน และทำการคัดเลือกจากผู้ที่เคยมาให้บริการมาก่อน และผู้ที่ได้รับคำแนะนำจากผู้ที่เกี่ยวข้องได้

หน่วยงานสนับสนุน สำหรับหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินการในที่นี้จะหมายถึงบุคลากรที่อยู่ในวัด พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา เจ้าหน้าที่ในวัด แม่ครัว ตลอดจนประชาชนที่สนใจจะเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการสนับสนุนการดำเนินการ นอกจากนั้น ความท้าทายอีกประการหนึ่งของการดำเนินการคือ อาจจะมีผู้ประชาชนหรือ ทีมงานที่ขาดประสบการณ์เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งอาจจะมีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดความเสียหาย หรือ การดำเนินการที่ล่าช้ากว่าแผนการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้มีการควบคุมกำกับดูแล โดยบุคลากรจากวัด พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กับประชาชน พระครูศรีธรรมประสิทธิ์

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรจัดให้มีหน่วยงานเพื่อตรวจสอบการจัดการเทศน์มหาชาติเพื่อให้มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เป็นมาตรฐาน มีการตรวจสอบกระบวนการดำเนินการ
2. มีการอบรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการเทศน์มหาชาติทั้งด้านเทคนิคการเผยแผ่ และการใช้เครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการเทศน์มหาชาติให้ทันสมัยและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. มีการจัดการงบประมาณที่เหมาะสม และเพิ่มเติมการตรวจสอบบัญชีเพื่อก่อให้เกิดความคุ้มค่าในการดำเนินการ
2. มีการอบรมเพื่อให้ความรู้ในการบริหารจัดการให้กับคณะทำงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านการเทศน์มหาชาติเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในทศวรรษ 2570 เพื่อก่อให้เกิดความคุ้มค่าและได้ผลลัพธ์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
3. มีคู่มือการจัดการการเทศน์มหาชาติเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินการ ลดกระบวนการทำงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการประเมินประสิทธิผลของการจัดทำกิจกรรมเทศน์มหาชาติ โดยการทดสอบ หรือวัดความรู้ของผู้ฟัง หรือ ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม ว่ามีความเข้าใจในหลักคำสอนตามหลักพุทธศาสนาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวัดในกรุงเทพมหานคร และวัดในต่างจังหวัด

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. รายงานการสำรวจโบราณสถานในกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร : งานผังรูปแบบ

ฝ่ายอนุรักษ์โบราณสถาน กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2538.

เจียน อัมพาพันธ์. (2518). ชุมนุญแหล่งเทคนี. กรุงเทพมหานคร : ธรรมบรรณาการ.

กฤษศยพงษ์ ศิริ. (2558). องค์ความรู้เรื่องการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2531). วรรณคดีวิจารณ์, พิมพ์ครั้งที่ 7, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ณัฐวัชร จันทโรจธรรม และคณะ. (2563). ประสิทธิภาพขององค์การ Organization Effectiveness

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2563.

ธงชัย สันติวงษ์. (2533). การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

_____. (2537). องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

ประสาร โชค ชูระนุติ. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับ

ภูมิภาค. วารสารรัชต์ภาคย์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 37 พฤศจิกายน – ธันวาคม 2563 – TCI กลุ่มที่ 2

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปี 2563-2567.

พระเทพโสภณ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต). (2548). หลักการและวิธีการเทศน์ ในหนังสือศิลปะการเทศนา.

กรุงเทพมหานคร : วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร.

พระครูโสภณธรรมพิทักษ์ (วิรัตน์ วิรตโน). (2561). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยสื่อวิทยุกระจายเสียงของวัด

ธรรมรังสี อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการ

จัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูบวรภิกษุคณาธาร (อนันต์ วรปญฺโญ). (2561). การสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์

ในเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร .วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 2-2 (2018):

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (พิเศษ) เมษายน - มิถุนายน 2561.

พระครูพิศาลธีรธรรม. (2553). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร.

วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวินัยธรรมานพ ปาละพันธ์. (2548). เล่าความตามแหล่งในมหาเวสสันดรชาดก. กรุงเทพมหานคร :

อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2544). พุทธวิธีในการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร : สหธรรมมิก.

พระมณีพร ขนฺติสาโร (ซึ่งรัมย์ย์). (2561). อิทธิพลของประเพณีบุญเทศน์มหาชาติที่มีต่อพุทธศาสนิกชน

อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ รูปแบบประเพณีบุญเทศน์มหาชาติที่มีต่อพุทธศาสนิกชนอำเภอ

ลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาบัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.. (2561). ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ. พระนครศรีอยุธยา:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาธวัช เขมธโช (พุทธโส). (2555). การเทศน์มหาชาติที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย” วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาพงษ์เทพ ปภาโกร (ล้อประเสริฐ). (2561). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
โดยการแห่หน้าทานชาดกของ พระครูพิมลธรรมภาณ (มานพ กนฺตสีโล) สำนักงานวารสารสห
วิทยาการนวัตกรรมการปริทรรศน์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (2561) : ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2561.

พระสมหมาย ปวโร (ติตะป็น). (2555). วรรณกรรมเวสสันดรชาดก. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุธีวีรบัณฑิต วรพันธุ์ เข้มหงษ์ปภา และปัญญพงษ์ ทรงรัฐ. (2557). สัมฤทธิผล
การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม สำนักส่งเสริม
พระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิภพ วังเงิน. (2547). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา.

วิเชียร วิทญูดม. (2547). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร : ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์จำกัด.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2542. องค์กรและการจัดการ ฉบับสมบูรณ์ (ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพมหานคร:
ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2557). บทความเรื่องคติความเชื่อเกี่ยวกับพิธีเทศน์
มหาชาติ, 19 มีนาคม 2557.

สำนักงานวัดเชตุพนวิมลมังคลาราม. (2561). บัญชีสถิติผู้เข้าร่วมฟังเทศน์มหาชาติ. กรุงเทพมหานคร :
วัดเชตุพนวิมลมังคลาราม.

สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2565). อำนาจหน้าที่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เข้าถึงจาก
<https://www.onab.go.th/th/content/page/index/id/2> เข้าถึงเมื่อ 23 มีนาคม 2566.

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ออนไลน์ เทศน์มหาชาติ/Thet Maha Chat เข้าถึงจาก
<http://arts.pnru.ac.th/th/km/buddhism/%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%99%E0%B9%8C%E0%B8%A1%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%B4-1> เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2565.

อุทัย เอกสะพัง. (2553). ได้อะไรจากการฟังเทศน์มหาชาติ เข้าถึงจาก
<https://www.gotoknow.org/posts/247267> เข้าถึงเมื่อ 17 เมษายน 2566.

วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี. (2560). ศาสนาในประเทศไทย. เข้าถึงจากจาก [https://th.wikipedia.org/wiki/ศาสนา
ในประเทศไทย](https://th.wikipedia.org/wiki/ศาสนาในประเทศไทย). เข้าถึงเมื่อ 23 มีนาคม 2566.